

Erstatning ved opphør av arbeidsforhold - med hovedvekt på arbeidsrettslige regler om erstatningsansvar og utmåling

Forfatter	Lyche, Anne-Beth Meidell
Dato	2025-10-02
Publisert	Karnov forlag (KARNOV-2025-15)
Sammendrag	Hva er de sentrale forutsetningene for å holde arbeidsgiver erstatningsansvarlig etter oppsigelse eller avskjed av arbeidstaker? Hva innebærer en rimelighets vurdering ved erstatningsfastsettelse, og hvilke økonomiske og ikke-økonomiske forhold skal tas i betraktning? Hvordan påvirkes de arbeidsrettslige reglene om erstatning av EU- og EØS-retten? Og hva kjennetegner de arbeidsrettslige reglene om erstatning ved stillingsvernsbrudd? I denne fremstillingen diskuteres blant annet ovennevnte spørsmål, og det etableres en bred og helhetlig forståelse av reglene som regulerer ansvar og utmåling av erstatning ved opphør av arbeidsforhold. Reglene har, til tross for sin store praktiske betydning, i liten grad vært undersøkt i Norge og i Norden tidligere. Forfatteren undersøker sentrale forutsetninger for erstatningsansvar og drøfter spesifikke problemstillinger som kan oppstå ved anvendelsen av de ulike ansvarsgrunnlagene når et arbeidsforhold opphører. Ulike ansvarsgrunnlag – fra diskrimineringsvern til spesifikke stillingsvernsregler – analyseres, og forfatteren viser hvordan flere ansvarsgrunnlag kan være aktuelle samtidig. I tillegg drøftes retningslinjer for erstatningsutmåling, og det gis en grundig analyse av prinsippene for beregning av økonomisk og ikke-økonomisk tap. Boken egner seg for jurister, akademikere og studenter innen arbeidsrett og erstatningsrett. Den diskuterer flere spørsmål som er aktuelle for praktiserende advokater og dommere som arbeider med arbeidsrettslige saker. Boken kan også være relevant for HR-avdelinger, fagforeninger og arbeidsgivere som ønsker en dypere forståelse av erstatningsreglene knyttet til arbeidsforholdets slutt.
Utgiver	Karnov Group Norway
Versjon	1. utgave, 1. versjon
Referanse	ISBN 978-82-93816-82-9

Innholdsfortegnelse

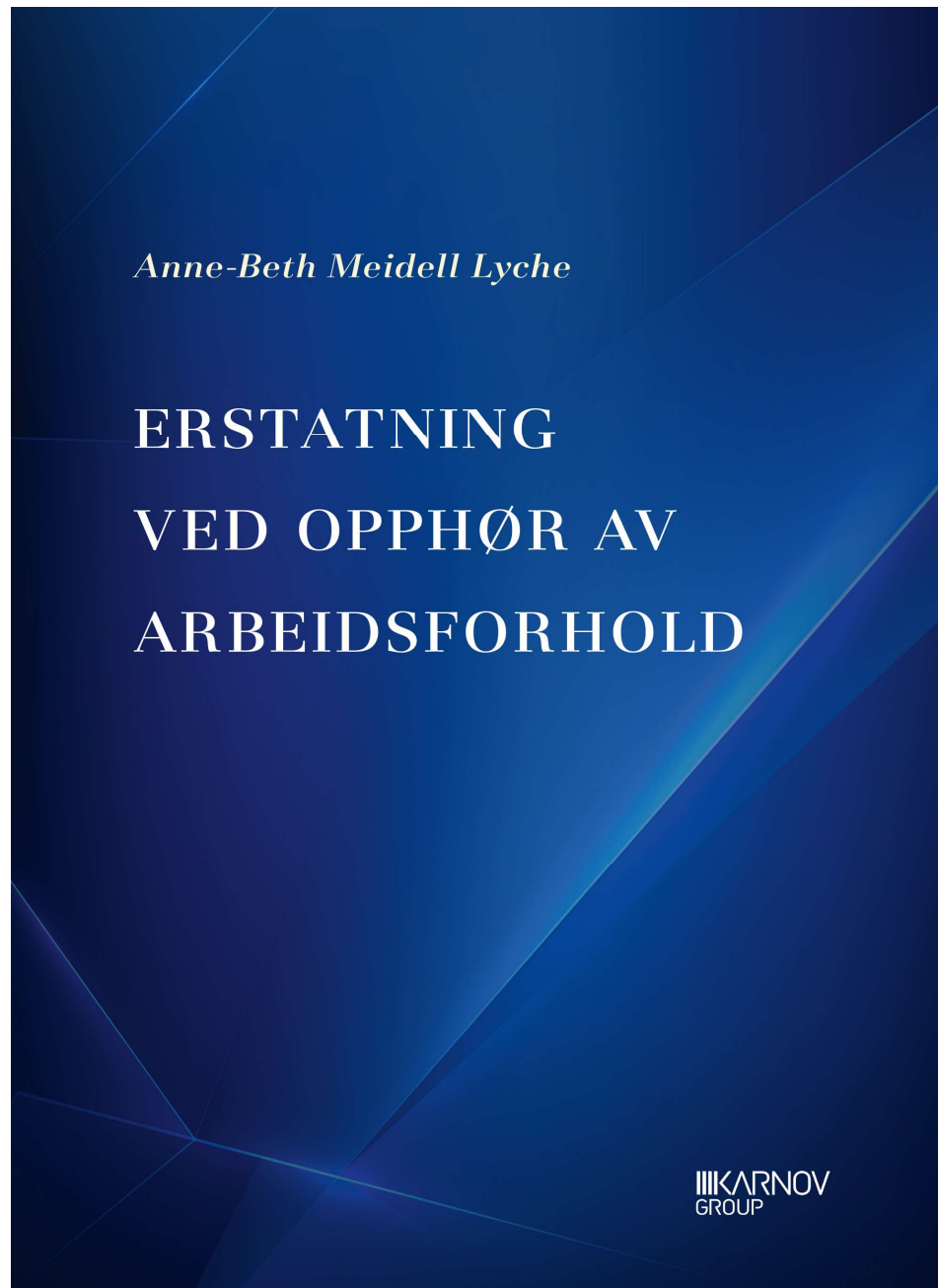
Erstatning ved opphør av arbeidsforhold - med hovedvekt på arbeidsrettslige regler om erstatningsansvar og utmåling	1
Innholdsfortegnelse	2
Forord.....	6
DEL I INTRODUKSJON	7
Kapittel 1 Presentasjon av boken	7
1.1 Tema og forskningsformål.....	8
1.2 Metode og kildemateriale.....	8
1.2.1 Om valget av metode og fremgangsmåte	8
1.2.2 Håndteringen av de interdisiplinære dimensjonene	10
1.2.3 Forholdet mellom nasjonale og EU/EØS-rettslige kilder	11
1.2.4 Når rettspraksis blir en hovedkilde	13
1.3 Bokens problemstillinger, systematikk og oppbygging.....	14
Kapittel 2 Historisk bakgrunn og begrunnelse for regler om erstatning ved opphør av arbeidsforhold	15
2.1 Innledning	16
2.2 Fri oppsigelsesadgang som bakgrunn og utgangspunkt	16
2.3 Et allment stillingsvern med erstatning som virkemiddel	17
2.4 Utvidelse av erstatningsansvaret og snever adgang til gjeninntreden	18
2.5 «Systemskiftet»: hovedregel om ugyldighet og skjønsmessig utmåling	19
2.6 Inngåelsen av EØS-avtalen og den forutgående utviklingen i EU	20
2.7 Videreføring og forenkling av stillingsvernet.....	21
2.8 Sammenfatning.....	21
Kapittel 3 Overordnet om EU- og EØS-rettslige krav	22
3.1 Prosessuell autonomi og behovet for å undersøke kravene	22
3.2 Samspillet mellom direktiver og generelle prinsipper	23
3.3 Betydningen av prinsippene om ekvivalens, effektivitet og proporsjonalitet	23
3.3.1 Krav til likebehandling (ekvivalensprinsippet)	23
3.3.2 Krav til effektivitet.....	25
3.3.3 Krav til proporsjonalitet.....	27
3.4 Etableringsfrihet og nasjonale erstatningsregler som mulig restriksjon	28
3.5 Sammenfatning.....	31
DEL II ANSVARSGRUNNLAG	31
Kapittel 4 Introduksjon.....	31
Kapittel 5 Ansvar ved overtredelse av spesifikke vernebestemmelser.....	32
5.1 Innledning	32
5.2 Brudd på diskrimineringsforbud	32
5.2.1 Innledning	32
5.2.2 Bakgrunnen og begrunnelsen for et ansvar uten krav om skyld	33
5.2.3 Om de sentrale forutsetningene for erstatningsansvar ved diskriminerende opphør	36
5.2.4 Diskrimineringsgrunnlagets betydning for ansvarsvurderingen og EU-domstolens krav.....	38
5.2.5 Betydningen av handlingstidspunkt og etterfølgende rettsutvikling i EU	40
5.2.6 Bevisreglenes betydning for å etablere ansvar	42
5.2.7 Sammenfatning.....	44
5.3 Brudd på oppsigelsesvernet ved virksomhetsoverdragelse.....	45
5.3.1 Innledning	45
5.3.2 Oppsigelsesvernets bakgrunn og begrunnelse.....	45
5.3.3 EØS-rettslige krav til medlemsstatenes ansvar	47
5.3.4 Nærmere om hjemmelsgrunnlaget for erstatningsansvar ved brudd på arbeidsmiljøloven § 16-4.....	49
5.3.5 Oversikt over ansvarssituasjoner og videre problemstillinger	51

5.3.6 Ansvar når arbeidstaker overføres, men behandles i strid med kapittel 16.....	52
5.3.7 Ansvar når arbeidstaker ikke overføres i samsvar med kapittel 16.....	53
5.3.8 Erstatningsansvar ved utøvelse av reservasjonsrett og opphør i strid med valgretten	57
5.3.9 Sammenfatning.....	58
5.4 Avsluttende refleksjoner om erstatningsansvar ved brudd på spesifikke vernebestemmelser	59
6.1 Innledning	59
6.2 Presentasjon av ansvarsgrunnlag og vilkår	60
6.3 Hvilke formål og hensyn har betydning for ansvarsvurderingen?	60
6.4 Internasjonale kilders betydning for ansvarsvurderingen	61
6.5 Første forutsetning for ansvar: Det foreligger en «oppsigelse» eller «avskjed»	63
6.5.1 Foreligger det en oppsigelse eller en avskjed?	63
6.5.2 Særlig om endringssituasjoner.....	65
6.5.3 Hvem har bevisbyrden?.....	67
6.6 Andre forutsetning for ansvar: Stillingsvernsregler er overtrådt.....	68
6.6.1 Om overtredelse som vilkår for erstatningsansvar	68
6.6.2 Forholdet mellom erstatningsansvaret og saklighetskravet i arbeidsmiljøloven § 15-7	69
6.6.3 Kravet om urettmessighet for ansvar ved avskjed.....	71
6.6.4 Særlig om kontraktsforholdets betydning for spørsmålet om overtredelse.....	72
6.6.5 Sammenfatning.....	74
6.7 Kjennetegn ved situasjoner hvor arbeidsgiver blir ansvarlig	75
6.7.1 Overordnet om de ulike situasjonene	75
6.7.2 Ulovlige eller utenforliggende grunner.....	75
6.7.3 Ikke tilstrekkelig tungtveiende grunner for oppsigelse eller avskjed.....	77
6.7.4 Manglende sannsynliggjøring av opphørets rettmessighet	78
6.7.5 Sammenfatning.....	79
6.8 Særlig om plikten til å tilby annet passende arbeid i konsern og om erstatningsansvaret for andre virksomheters opptreden	80
6.9 Adgangen til å anvende stillingsvernsreglenes erstatningsregler utenfor sitt virkeområde	81
6.10 Avsluttende refleksjoner om erstatningsansvar ved stillingsvernsbrudd	82
Kapittel 7 Delikts- og kontraktsansvarets funksjon ved opphør av arbeidsforhold.....	83
7.1 Innledning	83
7.2 Gjelder de alminnelige ansvarsgrunnlagene i opphørssituasjonen?.....	83
7.3 Stillingsvernsreglenes betydning for aktsomhetsbedømmelsen	85
7.3.1 Utgangspunktet for bedømmelsen av arbeidsgivers uaktsomhet på stillingsvernsreglenes område	86
7.3.2 Overtredelse av stillingsvernsreglene – betydningen av skyldkrav	87
7.3.3 Betydningen av avtalte handlenormer som regulerer adgangen til opphør	89
7.3.4 Sammenfatning.....	90
7.4 Søksmålsfristen som prosessuell ansvarsbegrensning.....	90
7.5 Avsluttende refleksjoner om delikts- og kontraktsansvarets funksjon ved opphør av arbeidsforhold.....	93
Kapittel 8 Ansvarsgrunnlagenes kjerneområder og sammenhenger mellom dem	94
DEL III ERSTATNINGSFASTSETTELSE.....	97
Kapittel 9 Introduksjon.....	97
Kapittel 10 Generelle rammer for rimelighetsvurderingen etter arbeidsmiljøloven § 15- 12	98
10.1 Overordnet om rimelighetsvurderingen.....	98
10.2 Nærmere om ordlyden i arbeidsmiljøloven § 15-12 i lys av lovens historikk.....	99
10.3 Hvilke formål har betydning for rimelighetsvurderingen?	100
10.4 EU- og EØS-rettens betydning for rimelighetsvurderingen	101
10.4.1 Innledning	101

10.4.2 Kort om metodiske begrunnelser for EU- og EØS-rettens betydning.....	102
10.4.3 Krav til erstatningsfastsettelsen ved brudd på EU- og EØS-rett.....	103
10.4.4 Kravet om at erstatningsfastsettelsen ikke undergraver EØS-retten	106
10.4.5 Sammenfatning.....	107
10.5 Andre rettsfølger som kan påvirke erstatningsfastsettelsen.....	108
10.6 Den videre drøftelsen av erstatningsfastsettelsen	109
Kapittel 11 Fastsettelsen av det økonomiske tapet	110
11.1 Innledning	110
11.2 Hva betyr «under hensyn til det økonomiske tap»?	110
11.3 Utgangspunktet for beregningen av det økonomiske tapet	112
11.4 Tapets tidsmessige rekkevidde og arbeidstakers plikt til å begrense tapet.....	114
11.5 Adgangen til å gjøre fradrag for inntekt og andre ytelser.....	117
11.5.1 Utgangspunktet for fradragsspørsmålet	117
11.5.2 «Forholdsvis lenge ute av stillingen»	118
11.5.3 Tapsvurderingens betydning for spørsmålet om fradrag for arbeidsavklaringspenger og sykepenger	120
11.6 Reduksjon av ansvaret for det økonomiske tapet.....	122
11.6.1 Overordnet om vurderingstema og rettslige utgangspunkter.....	122
11.6.2 Adgangen til å redusere erstatningen på grunn av arbeidstakers opptreden	123
11.6.3 Kan hensynet til arbeidsgiver føre til reduksjon av erstatningen?.....	125
11.7 Sammenfatning	127
Kapittel 12 Erstatning for ikke-økonomisk tap	128
12.1 Innledning	128
12.2 Refleksjoner om terminologi og rettslig fenomen	128
12.3 Overordnede retningslinjer for utmålingen av ikke-økonomisk tap	131
12.4 Stillingsvernbruddets konsekvenser.....	132
12.4.1 Innledning	132
12.4.2 Utgangspunktet for vurderingen: objektiv og konkret.....	132
12.4.3 Konsekvenser for arbeidstaker – usikkerhet, krenkelse og påvirkning.....	134
12.4.4 Betydningen av eventuelle konsekvenser for arbeidsgiver.....	135
12.5 Overtredelsens karakter og partenens opptreden	136
12.5.1 Innledning	136
12.5.2 Overtredelsens karakter og arbeidsgivers opptreden.....	136
12.5.3 Betydningen av arbeidstakers opptreden	139
12.6 Avveiningen mellom konsekvenser og omstendigheter ved overtredelsen.....	142
12.7 Betydningen av det økonomiske tapet ved fastsettelsen av ikke-økonomisk tap	143
12.8 Sammenfatning	144
Kapittel 13 Samlet om utgangspunkter og argumentasjonsmønstre	145
DEL IV AVSLUTNING.....	146
Kapittel 14 Avsluttende betraktninger	146
Litteratur	148
Kilderegister	160
Lover	160
Traktater.....	160
EU og EØS.....	160
Europarådet.....	160
Forente nasjoner (FN).....	160
Direktiver	160
Tariffavtaler	163
Gjeldende.....	163
Eldre	163
Modellover.....	163
Internasjonale forarbeider og andre publikasjoner	163
EU-forslag og rapporter.....	163
International Labour Organization (ILO).....	164

Offentlige publikasjoner.....	164
Innstillinger	164
Offentlige utredninger.....	164
Odelstingsproposisjoner.....	164
Innstillinger til Odelstinget.....	165
Innstillinger til Stortinget	165
Forhandlinger i Odelstinget.....	165
Proposisjoner til Stortinget (lovvedtak)	165
Proposisjoner til Stortinget (stortingsvedtak).....	166
Stortingsmeldinger	166
Andre stortingsdokumenter.....	166
Svenske forarbeider.....	166
Rettspraksis	166
EU-domstolen.....	166
Generaladvokatuttalelser.....	169
EFTA-domstolen.....	169
Den europeiske menneskerettsdomstolen.....	170
Høyesterett	170
Dommer og kjennelser fra Arbeidsretten	175
Rettens gang.....	175
Norsk arbeidsrettslig domssamling.....	176
Utrykte underrettsavgjørelser fra Lovdata.....	176
Diskrimineringsnemnda.....	179
Danmarks Høyesteret	180
Högsta domstolen.....	180
Den svenske Arbetsdomstolen	180
Noter.....	180

Anne-Beth Meidell Lyche

Til Christian, Victor og Tobias

Forord

Boken er en bearbejdet versjon av avhandlingen jeg skrev som stipendiat ved Institutt for privatrett, Universitetet i Oslo. Avhandlingen ble forsvart for graden philosophia doctor 14. februar 2025. Bedømmelseskomiteen bestod av professor Ivar Alvik, førsteamanuensis Tine Eidsvaag og universitetslektor Sabina Hellborg. Jeg vil takke komiteen for en grundig bedømmelse og gode diskusjoner under disputasen. Komiteen har gitt flere verdifulle innspill til forbedringer og inspirert meg til videre arbeid. Jeg har gjort noen

mindre endringer, men boken er i hovedsak en publisering av den teksten som ble levert til bedømmelse i august 2024.

I arbeidet med avhandlingen har jeg vært omgitt av mennesker som på ulike måter har motivert, støttet og hjulpet meg. Jeg skylder dere alle en stor takk. Det er likevel noen jeg vil trekke frem her.

Jeg har hatt to engasjerte, dyktige og omsorgsfulle veiledere: Marianne Jenum Hotvedt og Anne Marie Frøseth. Det har vært et stort privilegium å jobbe med dere, og jeg er overbevist om at jeg ikke kunne hatt bedre veiledere.

Som stipendiat ved Institutt for privatrett er man også omgitt av dyktige kollegaer som gir gode råd underveis, og som gjør prosessen med å skrive avhandling både enklere og hyggeligere. Takk til instituttledelsen og administrasjonen, særlig Eli Knotten, som har lagt til rette for et godt arbeidsmiljø, svart på alle slags spørsmål og sørget for praktisk bistand. En spesiell takk til Stein Evju, Kirsti Strøm Bull, Johann Mulder, Simen Lium, Hannah Vik Furseth, Håvard Sterri, Morten Nadheim, Trygve Losnedahl og Siri Venemyr. Det har vært godt å ha kollegaer som jevnlig spør hvordan det går, diskuterer, leser tekst, motiverer og får tankene over på helt andre ting. Livet som stipendiat hadde ikke vært det samme uten dere. Takk også til Oliver Doxrud-Holmqvist, som brukte store deler av sommeren på å gjennomgå fotnoter i avhandlingen.

I perioder av avhandlingsarbeidet har jeg også vært så heldig å få være en del av fagmiljøet ved Universitetet i Bergen. Erstatningsrettsmiljøet har tatt meg spesielt godt imot og har utfordret meg på et fagområde som det viste seg at jeg kunne enda mindre om enn jeg først trodde. En spesiell takk til Ingrid Marie Myklebust, som var en flott kollega og heiet på meg. Du er savnet.

Videre er det fantastisk å være en del av et stort og raust fagmiljø. Jeg har alltid blitt møtt av personer som er interessert i prosjektet, og mange har bidratt til arbeidet. En særlig takk til Lasse Gommerud Våg, som i en hektisk advokathverdag tok seg tid til å lese og gi innspill til hele teksten. Takk også til Kjetil Edvardsen, Marte Kolsum og Bjarthe Askeland, som ved flere anledninger satte av god tid til å diskutere vanskelige problemstillinger fra nye perspektiver.

Jeg vil også takke min tidligere og nåværende arbeidsgiver, Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO). Jeg er heldig som har en arbeidsgiver som vil bidra til å utvikle arbeidsrettsfaget og egne ansatte. Jeg gleder meg til å komme tilbake til arbeidet i NHO-fellesskapet.

Karnov, med Ida Kyhring i spissen, hadde tidlig tro på prosjektet. Det har vært en trygghet å ha Karnov i ryggen, og motiverende å vite at avhandlingen etter hvert skulle få et større publikum.

Den aller største takken fortjener likevel min nærmeste familie og venner, som har kjent oppturer og nedturer på nært hold, og som har vært der for meg gjennom hele prosessen. Spesielt min kjære mamma, som alltid stiller opp for meg. Gjennom ditt eget eksempel har du også vist meg at jeg kan få til det meste hvis jeg planlegger godt og bestemmer meg for det. Takk også til mine svigerforeldre. Hjelpen fra dere har gitt mange ekstra skrivetimer i løpet av tre år.

Til slutt, men absolutt ikke minst, vil jeg takke min kjære Christian og våre sønner Victor og Tobias. Å komme hjem til dere etter slitsomme arbeidsdager har gitt meg nødvendig avkobling, perspektiv, glede og ny motivasjon. Det er dere som virkelig betyr noe, og som har gitt meg den nødvendige balansen i livet. Det er tross alt bare en «dum bok», som Victor så fint har kalt den. Denne «dumme boken» tegnes herved dere.

Oslo, mars 2025

Anne-Beth Meidell Lyche

DEL I INTRODUKSJON

Kapittel 1 Presentasjon av boken